

GUNNAR MAGNUSSON:

Stormvarning

Lagom till 50-årsminnet av andra världskrigets utbrott 1939 utges en såväl bred som inträngande analys av hur svenska politiker, ämbetsmän och militärer tolkade — eller snarare misstolkade — de prövande vindstötarna som under hela 30-talet förberedde det fullt utvecklade ovädet som krigsutbrottet innebar.

Bo Hugemark (red): **Stormvarning**. 1989

Boken — som är en antologi sammanställd av chefen för militärhistoriska avdelningen vid militärhögskolan, överste Bo Hugemark — har den i sammanhanget träffande titeln "Stormvarning".

Boken är en fortsättning — eller snarare utveckling — på en tidigare bok som sammanställts på liknande sätt: "Neutralitet och försvar". Flera av författarna återfinns i båda böckerna och de är mycket läsvärda.

Vid ett första ytligt påseende kanske den presumtive läsaren snabbt lägger boken ifrån sig med ett: "Jaha, ännu en i floran av böcker om andra världskriget".

Det vore emellertid synnerligen oklokt, inte minst om den presumtive läsaren har det minsta med "rikets affärer" att göra.

Historien är full av Cassandror och pojkar som ropar på vargen. Bo Hugemark och hans medarbetare visar på ett utmärkt sätt varför Cassandornas varningar förklingar ohörda och varför byborna till slut tröttnar på pojken ända tills fåren rivs.

I sitt förord — som för en gångs skull ger nyckeln och inkörsporten till förståelse för varom boken handlar — pekar Bo Hugemark på två förhållanden som är betydelsefulla för vår generation om vi skall

dra några lärdomar av det som hände för vår del för 50 år sedan.

För det första varnar han för att efterklokt — i backspegeln — döma den tidens iakttagare och beslutsfattare. Den genuina osäkerhet som präglar allt beslutsfattande är och förblir en obehaglig realitet. I en situation då vi knappast ens dag för dag kan bedöma utvecklingen inom kommunistblocket, och där denna tar de mest oväntade kast och svängar, bör vi inte döma Per Albin och hans samtida alltför hårt.

För det andra varnar han för påståendet att man inget kan lära av historien. "Om man inte kan lära sig av erfarenheten, vad kan man då lära sig av?" frågar Bo Hugemark.

Frågan är berättigad i dessa dagar av "glasnost" och "perestrojka" då landets överbefälhavare stillsamt påpekar att utvecklingen i Öst kanske inte främjar den stabilitet och det lugn som ändå hittills präglat den här halvan av århundradet i motsats till den förra.

De två varningar som framförs i förordet kan vid en första analys förefalla motstridiga.

Å ena sidan: allt beslutsfattande präglas av genuina osäkerheter och det båtar föga att när ett skeende passerat utropa "Vad var det jag sa!". Den ena situationen är den andra så olik och historien upp-repar sig inte.

Å andra sidan måste vi ändå dra de lärdomar som historiska erfarenheter och analyser av dessa skänker oss.

För mig förefaller den viktigaste erfarenheten vara att inte låta godtrogenhet och önsketänkande forma ett lands säkerhetspolitik. Och detta gäller alldeles särskilt ett litet land med små resurser och

föga eller intet inflytande på de politiska processer som styr omgivande större och resursrikare staters agerande. I storpolitiken blir man sannerligen inte tagen för sina blåa ögons skull.

Det är lätt att raljera över den tidens politiker, såväl våra egna som många andra länders.

Men vi får då inte glömma att dessa mäns erfarenheter och upplevelser mynnade ut i slagordet "Aldrig mera krig". Första världskriget med sina oerhörda mänskliga och materiella förluster i kombination med en i det närmaste fullständig ommöblering av den politiska scenen i Europa satte djupa och outplånliga spår i människornas sinnen.

I vårt eget land ledde händelserna efter första världskriget tillsammans med den politiska demokratins slutliga genombrott till att det då starkt anti-militaristiska socialdemokratiska partiet i regeringsställning snabbt anpassade landets militära förmåga till den vid tiden rådande maktpolitiska situationen i omvärlden. Ett militärt krossat Tyskland, ett i det närmaste politiskt och militärt isolerat Ryssland och behovet av att utnyttja de egna knappa resurserna för att påbörja en välfärdsutveckling ledde med obönhörlig logik till 1925 års försvarsbeslut som i det närmaste halverade landets krigsmakt.

Konsekvenserna av detta försvarsbeslut för den operativa planläggningen, d v s de militära och civila förberedelser som syftar till att förbereda stridskrafternas och det civila samhällets agerande i olika krigsfall, samt för materielanskaffningen, blev långtgående och allvarliga.

Svårigheterna, inte minst på materiel-sidan, att återhämta det som förlorats blev betydande och beskrivs värtaligt.

Nu — i dessa yttersta dagar av försvarsmaktsutredning 88 och det stundande försvarsbeslutet 1991 — verkar det som vi återigen är på glid in i det läge som "Stormvarning" beskriver. Återigen verkar vi vara beredda att snabbt anpassa vår försvarsförmåga till en säkerhetspolitisk situation som är osäkrare än på mycket länge. Mer än någonsin skulle vårt land behöva stå väl rustat, såväl militärt som civilt, för att möta en allt mindre förutsebar framtid. Det är bara att hoppas att militärhistoriska avdelningen inte behöver om 50 år ge ut "Stormvarning II".

Trots den blygsamhet och den återhållsamhet i skrift som präglar Bo Hugemark et Co, skulle de verkligen ha anledning att som undertitel till en sådan skrift föga "eller Vad var det jag sade".